

מוסיקה

שכבת גיל	ב'ג'
חינוך לחשיבה	השוואה
נושא	יצירותיו של המלחין האמריקאי לירוי אנדרסון
משך הזמן	4 שיעורים
כתבו	אליזבת הרבסט ואמיליה צאל
מסגרת הפיתוח	השתלמות יסודי הוגש לד"ר שלומית גינור

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' לפיתוח פדגוגי
חינוך לחשיבה

אנו כמורות למוסיקה בבתי ספר יסודיים, רואות את תפקידנו לא רק בפיתוח מיומנויות מוסיקליות אלא גם בפיתוח יכולת וכושר חשיבה. כל העשיות המוסיקליות המגוונות כגון- שירה, נגינה, סולפג', האזנה ואלתור דורשות חשיבה. השלב בשיעור בו מתאפשרת העבודה על הרגלי החשיבה, הוא ההאזנה למוסיקה.

כידוע, מוסיקה כמו כל אומנות, משפיעה על רגש, וגורמת לחוויה פנימית. מבלי לפגוע בצד החווייתי והאישי, יש צורך ללמד את הילדים איך לשמוע מוסיקה, מה לשמוע, ולמה הם שומעים בצורה זו או אחרת. מטרת החשיבה היא העמקת ההאזנה.

בחרנו להשוות בין שתי יצירותיו של המלחין האמריקאי לירוי אנדרסון (1908-1975) מתוך הדיסק "Waltzing Cat": "השעון הסינקופטי" ו"סיבה למסיבה".

אנו נחקור את המאפיינים המוסיקליים הגורמים להבדלים בין שתי היצירות השייכות לאותו המלחין, והדמיון ביניהם. מתוך יצירות אלו, יכירו התלמידים את סגנונו של לירוי אנדרסון- אחד המלחינים של המאה הקודמת, שכתב מוסיקה פופולארית. בעזרת הקטעים הללו נמשיך להבהיר את הנושא: "מוסיקה מבטא" ו"מוסיקה מחקה". מטרות התוכן הן בדיקת המרכיבים המוסיקליים השונים (מנגינה, מקצב, טמפו, עוצמה, כלי נגינה, מבנה ועוד), שירת המנגינות העיקריות מתוך הקטעים והצטרפות לביצוע דרך תזמור ותנועה. העמקת ההאזנה אינה רק מטרת חשיבה כפי שהזכרנו קודם, אלא גם מטרת תוכן.

המהלך מותאם לשכבות ב'-ג' למשך 3-4 שיעורים.

ידע קודם:

ידע בסיסי במרכיבים מוסיקליים כגון- מנגינה, מקצב, טמפו, עוצמה, כלי נגינה, מבנה ועוד. בנוסף, התלמידים למדו בשיעורים קודמים על החיקוי במוסיקה- מהו חיקוי במוסיקה, מה אפשר לחקות במוסיקה (התנהגות וקולות של חיות וציפורים, תופעות הטבע, כלי תחבורה וחפצים שונים). כמו כן, התלמידים התנסו בזיהוי חיקויים מגוונים מעולם המוסיקה.

האזנה לחלק A של "השעון הסינקופטי" מבלי לומר את שמה של היצירה.

- האם בקטע הנ"ל ישנו חיקוי? (כן)
- איזה חיקוי? (שעון)
- כיצד אתם יודעים זאת? (שומעים תקתוק של שעון)
- איזה כלי נגינה מחקה את תקתוק השעון? (תיבה סינית)

נמשיך בהאזנת היצירה ונתוּפף קליל על היד רק בזמן התקתוק.

- האם השעון מתקתק כל הזמן? (לא, יש חלקים בהם אין תקתוק)
- האם ישנו חיקוי נוסף הקשור בשעון? אם כן איזה? (כן, צלצול)
- איזה כלי נגינה מחקה את הצלצול? (משולש)
- האם תקתוק השעון תקין או שיש בו משהו מוזר? (לפעמים השעון מפספס)

בואו נספור כמה פספוסים יש בכל חלק.

השמעת היצירה פעם נוספת, עם עצירה בסוף כל חלק.

- A- 2 פספוסים ☐
- A- 2 פספוסים ☐
- B- אין פספוסים ☐
- A- 2 פספוסים ☐
- C- אין פספוסים (יש צלצולים) ☐
- A- 2 פספוסים ☐
- A- 2 פספוסים ☐
- סיום- הרבה פספוסים

מה לדעתכם שמה של היצירה? התשובה האופיינית היא "השעון". המורה אומרת את שמה של היצירה- "השעון הסינקופטי" ומסבירה על הסינקופה. (העברת הדגש מ"ביט" חזק ל"ביט" חלש). השעון הוא סינקופטי בגלל הפספוסים שהתלמידים מצאו קודם.

התלמידים לומדים לשיר את חלק A עם המילים הבאות (חוברו ע"י שרה לאור):

דבר מוזר בעיר קורה,
לא נשמע שום תקתוק.
האנשים עומדים כולם,
כיצד יהלכו בלי תקתוק.

האזנה ליצירה "סיבה למסיבה" מבלי לומר את שמה של היצירה.

- האם ביצירה זו יש חיקויים? (לא)
- איזו אווירה מורגשת בקטע? (חגיגית, עליזה, שמחה)

דיון: מה הם המאפיינים המוסיקליים שגורמים לאווירה זו?

- האם היצירה איטית מהירה או בינונית? (מהירה מאד)
- האם יצירה שקטה או חזקה? (חזקה מאד)
- מה אפשר לומר על אופי המנגינה? (עליזה, קופצנית, עולה ויורדת עם הדגשים)
- מהם הכלים הבולטים ביצירה? (חצוצרות ומצלתיים)
- לאיזה חג לדעתכם מתאימה היצירה? (פורים)

לכן, נקרא ליצירה "סיבה למסיבה".

התלמידים לומדים לשיר את המנגינה העיקרית עם המילים הבאות (חוברו ע"י שרה לאור):

בוא נשיר כולנו יחד,

חג פורים הגיע זו סיבה לצהלה.

משלוחי מנות ותחפושות,

כן, זו סיבה ומסיבה.

נאזין פעם נוספת ליצירה והפעם נצטרף בשירה במקומות המתאימים.

- כמה פעמים מתנגנת המנגינה העיקרית? (3 פעמים)
- כמה מנגינות נוספות שמענו? (שתי מנגינות)

בואו נכתוב יחד את מבנה היצירה :

פתיחה

A - מנגינה העיקרית

A - מנגינה העיקרית

B - מנגינה חדשה

A - מנגינה העיקרית

A - מנגינה העיקרית

C - מנגינה חדשה

A - מנגינה העיקרית

A - מנגינה העיקרית

סיום

השוואה בין שתי היצירות

מהו הדמיון בין שתי היצירות?

- האם יצירות אלו חוברו ע"י אותו מלחין או מלחינים שונים? (אותו מלחין- לירוי אנדרסון)
 - האם הם נכתבו לכלי סולו או לתזמורות? (לתזמורת)
 - האם ליצירות אלו יש שמות? אילו? ("השעון הסינקופטי", "סיבה למסיבה")
 - האם שתי יצירות אלה דומות במבנה? (כן)
- ○ □ ○ ○ ○

מהו השוני בין שתי היצירות?

- מה ההבדל באופי היצירות?
(ה"שעון הסינקופטי" רגועה יותר ורצינית בעוד ש"סיבה למסיבה" עליזה, מלאה מרץ והתלהבות)
- האם ליצירות יש את אותה מהירות? אם לא מי מהירה יותר?
(לא, "סיבה למסיבה" מהירה יותר)
- האם ליצירות יש את אותה עוצמה? אם לא מי מהן חזקה יותר?
(לא, "סיבה למסיבה" חזקה יותר)
- האם הכלים הבולטים בשתי היצירות הם זהים?
(לא, ב"שעון הסינקופטי" הכלי הבולט הוא תיבת עץ לעומת זאת ב"סיבה למסיבה"- תופים וחצוצרות)
- האם מופעים חיקויים ביצירות שלמדנו?
(ב"שעון הסינקופטי" חיקוי של שעון בעוד שב"סיבה למסיבה" אין חיקויים)

דיון: מוסיקה מחקה, מוסיקה מבטא

- האם לדעתכם בכל קטע מוסיקלי חייב להיות חיקוי? (לא)
- האם כל קטע מוסיקלי גורם לרגשות? (כן)
- אילו רגשות יכולה מוסיקה לבטא? (שמחה, עצב, רוגע, וכדומה)
- מה מוסיקה יכולה לחקות? (התנהגות וקולות של חיות, תופעות הטבע וכו')

עשייה מוסיקלית

"סיבה למסיבה"- תזמור של כלי הקשה כיתתיים

1. קריאת המקצב המלווה את המנגינה העיקרית
2. חלוקה לשלוש קבוצות והתאמת הכלים לכל קבוצה (פעמונים, תופים ומצלתיים)
3. ניגנת המקצב הנלמד
4. הצטרפות לקטע בעזרת הנגינה

"השעון הסינקופטי"- תנועה

1. הליכה במקום כשהשעון מתקתק
2. קפיצה בזמן הפספוס
3. ניעות מצד לצד כאשר לא נשמעים תקתוקים.

סיכום

בחירת שתי היצירות השייכות לאותו המלחין ולאותו ז'אנר מוסיקלי (מוסיקה פופולארית לתזמורת) מקנה את האפשרות למצוא דמיון ושוני ביניהן ולעבוד עם הילדים בדרך שונה על כל יצירה. בחירת יצירה עם חיקוי בולט (השעון), מאפשרת להבהיר לילדים את המושגים- ביטוי וחיקוי במוסיקה. ההשוואה מעמיקה את ההאזנה ודרכה הילדים לומדים את המרכיבים המוסיקליים (מבנה, עוצמה, מהירות, כלים שונים ועוד).